

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Statsvetenskapliga institutionen

Det handlar om möten mellan människor

En analys av integrationsarbete i det civila samhället

Kandidatuppsats i Statvetenskap

HT 2011

Mari Janson

Handledare: Andreas Johansson Heinö

Antal ord: 9942

Sammanfattning

Syftet är att ta reda på hur organisationer i civilsamhället ser på och arbetar med integration. För att ta reda på detta har jag genomfört 15 intervjuer med representanter för organisationer som arbetar med integration i Göteborg. Dessa intervjuer har sedan legat till grund för en analys utifrån idealtyper, vilka jag konstruerat med utgångspunkt från teori och tidigare forskning. Den tidigare forskningen säger att integrationsbegreppet och integrationspolitiken är otydligt och att flera olika tolkningar kan göras och görs av begreppet. Tre olika förhållningssätt urskiljs. Ett är att minoriteter ska anpassa sig till majoritetssamhället, alltså en ensidig anpassning. De andra två förhållningssätten handlar om en ömsesidighet, där den ena grundas i ömsesidig respekt och tolerans, och bevarande av olika kulturer. Den andra bottenar i ett ömsesidigt kulturförändrande och gemensamt identitetsskapande. Utifrån analysen kan slutsatsen dras att det finns en otydlighet bland organisationerna vad integration är och hur det skall uppnås. Vad som tydligt framkommer är att organisationerna inte jobbar utifrån förhållningssättet att minoriteter ska anpassa sig till majoriteten. Det viktigaste för att skapa integration är att människor möts under jämlika förhållanden. Mycket av arbetet fokuserar på att ge människor möjligheter för att delta i möten under jämlika förhållanden.

Tack!

Jag vill ge ett stort tack till alla intervjuade personer för att ni tagit er tid och ställt upp på att bli intervjuade. Jag vill också tacka min handledare Andreas Johansson Heinö för motiverande vägledning och feedback genom hela processen. Tack också till Klara Ljungberg, Gabriela Herrera Larsson och Sanna Sundin för stöd och praktisk hjälp under arbetets gång.

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Från invandrarpolitik till integrationspolitik.....	3
1.2 Integrationspolitik och föreningsliv.....	4
1.3 Disposition	6
2. Teori och tidigare forskning	6
2.1 Integrationsbegreppet	6
2.2 Välfärdsstaters integrationspolitik	9
3. Metod och material	10
3.1 Val av metod och urval	10
3.2 Inhämtning av material	11
3.3 Idealtyper	11
4. Analys av intervjuerna	13
4.1 Definition av integration.....	13
4.2 Sammanfattning	16
4.3 Hur utförs arbete med integration, och hur når man integrering?.....	16
4.4 Sammanfattning	18
4.5 Problem för integreringen.....	19
4.6 Sammanfattning	23
5. Analys av intervjuerna utifrån idealtyperna.....	24
6. Slutsats	26
7. Referenser	29
Bilaga 1. Intervjuade personer och organisationer	31
Bilaga 2. Intervjuguide	33

1. Inledning

Debatten om integration och integrationspolitik är idag levande, och inte sällan talas det om att integrationen är misslyckad. Vad som i så fall gått snett och inte är lyckat ges dock inga entydiga svar på. Begreppet är svårdefinierat och antagligen, för de flesta svårt att i enkelhet förklara vad det innebär och hur det kan uppnås. Studier har gjorts på hur integrationspolitiken har sett ut och vad man från politiskt håll menar ska göras för att skapa integration. Något som saknas är studier av hur organisationer som säger sig jobba med integration definierar begreppet och hur deras arbete ser ut. Det finns många organisationer med olika fokus och inriktning som har integration som huvudsyfte eller som ett av flera områden de arbetar med. Vad är det för definitioner av begreppet som används i organisationer som arbetar med integration och vad handlar integration om i praktiken i dagens samhälle? Detta är vad jag ska undersöka för att förhoppningsvis kunna ge ett litet bidrag till förståelse om det stora området integration.

1.1 Från invandrapolitik till integrationspolitik

En invandrarutredning sattes i verket 1968, för att utreda invandrarnas situation i Sverige, då man sett att utlandsfödda hade svagare ställning än de svenskfödda i samhället (Södergran 2000). Utredningen ledde fram till en proposition som antogs av en enig riksdag 1975 (ibid.). I propositionen fastslås att ”invandrar- och minoritetspolitiken bör präglas av en strävan att skapa jämlikhet mellan invandrare och svenskar” (prop. 1975:26 s. 1). Vidare skrivs det att invandrare och minoriteter själva ska kunna välja hur mycket de vill behålla av sin ursprungliga identitet och hur mycket av den svenska identiteten de vill tillägna sig. Invandrare och minoriteter ska kunna vara med och påverka beslut som rör dem, och politiken bör riktas så att samverkan skapas mellan svenskar och invandrare för att öka solidariteten. Dessutom ska samhällsinformation till invandrarna förbättras och utvidgas, likväl som informationen till allmänheten rörande invandrapolitiska frågor (ibid. s. 1-2). Ledorden för denna nya invandrapolitik var valfrihet, jämlikhet och samverkan, och tog således avstånd från assimilationspolitiken som tidigare varit gällande. Denna hade syftat till invandrades anpassning till det svenska samhället, vilket skulle ske genom att lämna sitt språk, kulturella traditioner och lägga sin etniska identitet åt sidan (ibid. s. 3).

Flera olika förklaringar kan ges till varför det rådde konsensus i riksdagen om invandrapolitiken. Bland annat fanns ett brett stöd för socialdemokraternas välfärdspolitik,

invandring ansågs ekonomiskt gynnsamt och en offentlig debatt kring ämnet var snarast obefintlig (Södergran 2000 s. 7-8). Att det rådde enighet kring frågan, menar Hammar, berodde dock snarare på att man inte ville göra frågan politiserad än att det inte fanns skilda meningar och åsikter mellan partierna (Hammar i Dahlström 2004 s. 73). Dahlström menar att frågan varit opolitiserad och visar på hur retoriken och praktiken i politiken inte är samstämmiga. Svängningar i retoriken och målformuleringar har skett medan åtgärderna har varit mer eller mindre konstanta efter att de införts (Dahlström 2004). Begreppen har dessutom kunnats (och kan fortfarande) tolkas olika beroende på hur de uppfattades. Exempelvis har det inte klargjorts vad satsning på integration, eller vad ett mångkulturellt samhälle innebär. Inte heller vilka som hamnar under kategorin ”invandrare” (Södergran 2000 s. 9).

Med tiden kom kritik om att invandrapolitikens system slussade in invandrare i ett omhändertagandesystem (ibid.). Dessutom skapades en ”vi- och domkänsla” och invandrare hade blivit ett nedvärderande ord. Så, 1997 antogs en ny proposition och invandrapolitiken kom att byta namn till integrationspolitik, och skulle inte bara gälla invandrare utan alla individer i samhället (prop. 1997/98:16). De integrationspolitiska målen var att alla ska ha lika rättigheter och skyldigheter, att skapa en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund, och att samhällsutvecklingen ska kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans (ibid. s. 1). Hur detta skulle uppnås var dock långt ifrån självklart. Invandrings- och invandrarfrågor skulle nu skiljas åt. Ansvaret delades och flyttades till inrikesdepartementet respektive utrikesdepartementet från arbetsmarknadsdepartementet. Sedan 2010 ligger integrationsfrågorna åter under arbetsdepartementet vilket indikerar att fokus för integration ligger på arbete. Nya reformer har nyligen genomförts i form om etableringslotsar som går ut på att snabbt hjälpa nyanlända ut på arbetsmarknaden (Regeringen 2011). Organisationer i det civila samhället är också involverade, och regeringen har en överenskommelse med ideella sektorn om att tydliggöra dess roll i nyanländas etablering (SKL 2011). Kommunerna kan också ge ekonomiskt bidrag till organisationers integrationsprojekt.

1.2 Integrationspolitik och föreningsliv

Med föreningslivet som ideal för bred politisk gemenskap infördes möjlighet till ekonomiskt stöd för etniska organisationer och politiskt medbestämmande 1975, vilket med vissa förändringar fortfarande gäller (Ds 2004:49 s. 18-19). Politiska förändringar har dock skett angående synen på de etniska organisationerna och huruvida ekonomiskt bidrag ska fördelas beroende på om fokus riktas på att främja gruppens kultur och inflytande, eller dess

samverkan med andra grupper i samhället. Det finns en tydlig skillnad mellan 1986 och 2000 års förordningar. I den tidiga handlade det om att man skulle ta till vara på invandrares och minoriteters intressen och att fokus skulle riktas mot allmän kulturell och social verksamhet. I förordningen från 2000 var riktningen istället mot att verksamheten skulle främja integration och att organisationen skulle planera sitt integrationsfrämjande (Borevi 2002 s. 171). Dock finns inte klart beskrivet vad integration skulle innebära (ibid.). Därmed är det också oklart hur stora skillnaderna behöver vara mellan de olika inriktningarna, om integration likaväl kan tolkas som att grupper ska kunna stärka sin kultur och sitt inflytande.

Organisationer i Göteborg som arbetar med integration kan söka verksamhetsbidrag från Göteborgs stad. Sex punkter anger vad arbetet ska handla om och i tre av dem nämns verksamhet för flyktingar och nyanlända (Göteborgs stad 2011). De andra tre punkterna handlar om nätverksarbete, opinionsbildning och attitydsarbete. Detta tillsammans med regeringens fokus på arbete och arbetsmarknaden i integrationspolitiken ger en liten aning om vad integrationsarbete i det civila samhället är tänkt att fokusera sitt integrationsarbete på.

Litteratur om integration tar upp föreningsliv i aspekten om etniska föreningar och/eller procentuellt deltagande och medlemmar med utländsk bakgrund i exempelvis fackföreningar och ideella organisationer. Men om de organisationer och föreningar som aktivt arbetar med integration är inte mycket skrivet. Socialstyrelsen har gjort en undersökning av organisationer som uttalat arbetar med att främja integration (Socialstyrelsen 2008). I likhet med vad jag kommer fram till är den ömsesidiga processen det som ska känneteckna integration. De menar också att mötesplatser och sociala relationer mellan invandrare och svenskar är en nyckel till andra arenor, som jobb och bostadsmarknad, vilket är i linje med resultaten av min undersökning.

Då föreningsliv och ideella organisationer funnits med som en del i invandrar- och integrationspolitiken enda sedan 1975, och organisationer, såväl etniska som icke-etniska kan söka bidrag för deras integrationsverksamhet kan det tyckas en aning märkligt att detta inte undersökts mer. Som sagt har det skrivits om invandrarföreningar och deltagandet i föreningsliv bland personer med utländsk bakgrund. Men de organisationer som aktivt arbetar specifikt eller delvis med integration har en annan utgångspunkt. Hur de organisationerna arbetar och vad de har för syn på integration, är i alla högsta grad intressanta frågor inom integrationsområdet, eftersom de utgör en del av de aktörer som arbetar med integration i samhället. Dessutom uppmanas de att söka, och får, ekonomiskt bidrag för insatserna av

kommuner. Därför bör studier kring detta genomföras för att få en bättre bild av hur integrationsarbete och inställningar till integration i praktiken ser ut i det svenska samhället.

Syftet med denna undersökning är således att undersöka hur organisationer i civilsamhället arbetar med integration och vad de har för syn på begreppet. Genom att fråga de som arbetar med integration i civilsamhället om hur se ser på integrationen i samhället kan en bredare förståelse kring området skapas. Hur integrationsarbete praktiseras och vari problemen ligger kan lyftas fram och bli synliga i den offentliga debatten kring integration. Frågeställningen för undersökningen är:

- Vad har organisationer i civilsamhället för syn på integration och hur definierar de begreppet?

1. 3 Disposition

Innan jag går in på undersökningen följer först ett teorikapitel om definitioner på integration utifrån Ludvig Beckman. För att göra det hela mer konkret gör jag sedan en kort redogörelse av Karin Borevis modeller för välfärdsstaters sätt att hantera mångkulturalism. Jag tar även upp Andreas Johansson Heinös resonemang kring vad integrationsdebatten borde handla om. Följande kapitel beskriver de metoder jag använt mig av för att samla in det empiriska materialet och hur jag går till väga för att analysera det. Jag redogör också här för urvalet till mitt material. I kapitel 4 visar jag tematiskt vad som framkommit i intervjuerna. De teman jag utgår från är definition av integration, hur det praktiska arbetet utförs och vad som krävs för att nå integration, och problem för integrering. Efter det analyserar jag vad som framkommit, utifrån de idealtyper jag konstruerat utifrån teorin, och avslutar sedan med slutsatser om resultaten.

2. Teori och tidigare forskning

2.1 Integrationsbegreppet

Begreppet integration är som tidigare nämnt ett ord som används i olika betydelser. Jag ska nu utifrån Beckmans *Den rimliga integrationen* (2011) reda ut tvetydigheterna och ge några olika betydelser och innebörder av ordet.

Beckman menar att ett integrerat samhälle, inom ramen för en demokratisk välfärdsstat, är idén om att alla lever som jämlikar i ett samhälle präglad av mångfald och migration (Beckman 2011 s. 56). Detta behövs dock preciseras för att kunna förstås och hanteras. Integration är ett relationellt begrepp, vilket alltså innebär att integration handlar om relationer mellan invånare i ett samhälle (ibid.). Det är således ett samhälle som är eller inte är integrerat, inte en individ i relation till samhället. Om någon anses vara ”utanför samhället” är invånarna som är en del av, eller ”innanför” samhället lika lite integrerade som individen som står utanför (ibid. s. 45). Assimilation och integration sågs för femtio år sedan som synonymer (ibid. s. 63). Idag är assimilationsbegreppet kontroversiellt då det kopplas ihop anpassning efter majoritetsbefolkningen och att lämna det säregna och det som skiljer sig från majoriteten (ibid.). Dock menar många, både tjänstemän, politiker och forskare att det i praktiken fortfarande oftare handlar om att ”invandrare” ska integreras i samhället och göras till ”svenskar” (ibid. s. 68-69). Praktiseras ”integration” på ett sådant ”assimilationssätt” uppstår retoriska tvetydigheter och begreppet får en negativ klang på grund av vad som läggs i det.

Att integration ska gälla alla invånare i samhället antogs politiskt 1997. I regeringens proposition ”Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik” (prop. 1997/98:16) står det att:

”Målen för integrationspolitiken skall vara lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund, en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund och en samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans och som alla oavsett bakgrund skall vara delaktiga i och medansvariga för.” (ibid. s. 1)

Dessa mål gäller än idag men med förändringar att skyldigheter lagts till efter rättigheter och ordet tolerans har tagits bort (Beckman 2011 s. 41). Nedan diskuteras vad som kan menas med jämlikhet och därefter hur ömsesidighet kan tolkas i detta sammanhang.

Att alla ska betraktas som jämlikar är centralt för integration, och likabehandling är en kärna i integrationspolitikens målsättningar. Då ett samhälle är integrerat kännetecknas det av att alla är en del av det, att alla behandlas som jämlikar och lika möjligheter gäller för alla (Beckman 2011 s. 113). Likabehandling är dock ett begrepp som innehåller flera olika betydelser som dessutom kan ställas i konflikt mot varandra. Lika hänsyn, lika möjlighet och lika deltagande är alla delar av likabehandling. Om åtgärder skulle riktas mot att skapa mer jämlikt deltagande bland medborgarna, skulle det kunna inskränka på allas lika rättigheter om exempelvis

valfrihet. Ett ofta relaterat fenomen till integration är segregation, vilket i sin tur är relaterat till jämlikhet. Segregation är liksom integration ett relationellt begrepp och därmed är det felaktigt att säga att exempelvis ett visst bostadsområde eller en viss grupp är segregerad (ibid. s. 117). Det är staden respektive samhällsmedlemmarna som är segregerade. Huruvida segregation är negativt eller ej för integration finns det olika meningar om, som också har med olika aspekter av jämlikhet att göra. Om ett integrerat samhälle betyder att alla lever som jämlikar, måste ett segregerat samhälle nödvändigtvis inte vara ett hinder. Dock kan segregation föra med sig problem vad gäller lika möjligheter, när den sammanfaller med socioekonomiska skillnader, och kan därmed skapa ökade skillnader mellan områden exempelvis inom utbildning och hälsa (ibid. s. 133). Segregation kan också medföra en tydlig åtskillnad mellan invånare med olika bakgrund, vilket hävdas vara en grogrund för fördomar och diskriminering (ibid. s. 135). Principen om lika hänsyn i termer av att man själv får välja vart man vill bo har av vissa kritiserats för att det underblåser segregation, men behålls med hänvisning till värdet av valfrihet.

Hur ser en ”samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt” ut? Hur uppnås denna ömsesidiga respekt? Ömsesidighet kan tolkas på två olika sätt, beroende på om likhet eller olikhet sätts i fokus. En ömsesidighet som riktas mot respekt för olikheter handlar om att man sida vid sida och med respekt för varandra kan leva olik och med olika kulturella uppfattningar (ibid.). En sådan tolkning kännetecknas som mångkulturalism vilket innebär att ett samhälle innehåller flera separata kulturella enheter. Ett krav är dock att alla kommer överens om grunden och ramverket var olikheterna kan uttryckas. Denna grund utgörs exempelvis av demokratiska värden och statens konstitution. En ömsesidighet med inriktning på likhet tar sig i uttryck så att man tillsammans förändras och anpassas till en gemensam ny identitet; en ömsesidig assimilation, eller ömsesidig anpassning. Assimilationen syftar här inte till att minoritetsgrupper ska anpassa sig till majoritetsgruppen utan att alla assimileras till något nytt och gemensamt (ibid.). Man strävar efter ett interkulturellt samhälle snarare än ett mångkulturellt. Skillnaden är att interkultur handlar om samverkan och möten mellan individer med olika bakgrund och kultur, istället för mellan olika kulturer (SOU 2007:50, s. 60).

Vi kan nu urskilja tre olika innehåll i begreppet integration; en anpassning för minoriteten till majoritetssamhället, en ömsesidig respekt för olikheter och en gemensam ömsesidig

anpassning. För att göra det hela mer konkret ska jag nu med hjälp av Karin Borevis forskning visa hur dessa olika former av integration används i välfärdsstaters politik.

2.2 Välfärdsstaters integrationspolitik

Borevi (2002) visar välfärdsstaters olika sätt att hantera det mångkulturella samhället. Det klassiska liberala sättet är att förhålla sig passivt, eller neutralt, till minoriteter. Inga särskilda åtgärder eller rättigheter finns för minoriteter och man stödjer exempelvis inte minoriteters föreningar aktivt. Man motverkar dem dock heller inte aktivt eftersom det inte finns utrymme för sådan aktivitet i ett liberalt demokratiskt samhälle. Detta sätt kan jämföras med den ömsesidiga anpassningen och har en universalistisk grundinställning, vilket innebär att fokus läggs på att alla betraktas som jämlikar och ingen ska särbehandlas. Kritik mot denna modell är att det inte går att hålla sig kulturellt neutral. Samhällen är kulturellt uppbyggda och språket, lagar och sociala koder är kulturellt betingade. På så sätt menar kritiker att ett universalistiskt förhållningssätt i praktiken blir som ensidig tvångsanpassning för minoriteterna eftersom de, för att få vara med i samhället, måste anamma den rådande majoritetskulturen (ibid.) I denna modell utgår man från att alla ska visas lika hänsyn genom att alla har lika och samma rättigheter. Utifrån kritiken är det dock uppenbart att jämlikhet inte tas i beaktning inom någon av likabehandlingsaspekterna.

En annan inställning som hör ihop med ömsesidig respekt för olikheter har en mer mångkulturalistisk utgångspunkt där målet är att olika kulturer kan verka sida vid sida. I denna modell riktas särskilda åtgärder specifikt mot minoriteter och ekonomiskt stöd ges för att främja kulturella föreningar. Olikheterna ses som en tillgång och det sätts värde på att olika kulturer bevaras i samhället. Kritiken som riktas mot denna modell menar att genom att stödja främja och betona olikheter stigmatiseras och spås uppfattningar på om ”de andra”, och skapar ”vi- och domkänslor”. Detta, menar kritiker, skapar etniskt marginalisering istället för integrering (ibid). Jämlikhet handlar här om att man ska ge samma förutsättningar för att kunna erbjuda samma möjligheter. Lika rättigheter räcker inte, utan resurser måste fördelas så att samma möjligheter kan ges åt alla. Kritikerna menar dock att i praktiken åsidosätts lika hänsyn och rättigheterna inskränks på grund av diskriminering och marginalisering, vilket till största delen drabbar minoriteter.

Att Sverige får en större mångfald av människor från olika delar av världen är ett faktum. De som invandrar kommer från olika delar av världen med olika bakgrund och av olika

anledningar. Det är en heterogen grupp vars enda egentliga gemensamma nämnare är att de just har invandrat. Johansson Heinö menar att det är orimligt att då prata om en homogen invandrargrupp med särskilda behov (Johansson Heinö 2011 s. 41). Ändå har man så gjort i den svenska integrationsdebatten sedan 1960-talet. Johansson Heinö anser att istället för att prata om integration bör debatten struktureras kring assimilation, jämlikhet och identitet då det är dessa begrepp som integrationen till största del innefattar. Det skulle minska otydligheten om vad som egentligen diskuteras. En diskussion om assimilation lyfter upp frågor om hur enhetligt ett samhälle måste vara och hur omfattande anpassning till majoriteten bör vara. Johansson Heinö menar att den svenska integrationsdebatten domineras av jämlikhetsidealet, vilket står i kontrast till frihetsidealet. Båda är dock i högsta grad relevanta och borde så vara i integrationsdebatten. Identitetsbegreppet tenderar att flyta in i integrationsbegreppet. Att vara integrerad blir detsamma som att vara svensk. Synen på identitet som att man antingen är svensk eller något annat, och inte kan ha flera identiteter men ändå ses som svensk, är något som mer borde debatteras och lyftas fram i integrationsdebatten.

3. Metod och material

3.1 Val av metod och urval

För att kunna besvara frågan hur organisationer i civilsamhället ser på integration och hur de arbetar med det, behövs givetvis information från dessa organisationer. På grund av undersökningens karaktär som syftar till att urskilja olika syn och arbetssätt rörande integration är samtalsintervjuer en lämplig metod, då exempelvis en studie av stadgar och målformuleringar eller enkätundersökningar inte i samma utsträckning som samtalsintervjuer kan ge problematiserande och fylliga förklaringar. Däremot skulle exempelvis en enkätundersökning kunna täcka in ett större antal organisationer, och mer generaliserande slutsatser skulle kunna dras. Men eftersom det också är ett i ganska hög grad utforskat fält är samtalsintervjuer en bra metod för att inhämta information om området. Då man inte vet vilka typer av svar som finns och kan förväntas är det svårt att utforma en enkät med rätt slags frågor (Esaiasson et al. 2010 s. 285).

För att hitta lämpliga organisationer att göra undersökningen på utgick jag från Göteborgs social resursnämnds projektstöd för introduktions- och integrationsarbete med flyktingar och nyanlända invandrare. Där fanns en bredd på olika slags organisationer, men som alla i någon

form arbetar med integration. De 15 organisationer jag intervjuat har alla någon eller flera gånger fått projektstöd mellan 2009 och 2011. Dessa 15 var de som jag fick tag på och kunde boka in en intervju med. Bland organisationerna jag intervjuat finns bland annat fotbollsföreningar, religiösa organisationer och föreningar med etniskt betoning eller sociala verksamheter som grund. Med tanke på studiens storlek och att det finns en bredd av organisationer i Göteborg, valde jag att avgränsa studien till organisationer i Göteborg.

3.2 Inhämtning av material

Materialet som ligger till grund för undersökningen och analysen är alltså intervjuer med 15 representanter för organisationer i Göteborg som arbetar med integration (se bilaga 1). Intervjupersonerna har i de flesta fall varit de som angetts som kontaktperson i ansökan om introduktions- och integrationsbidraget. I annat fall har denne lotsat mig vidare till annan lämplig person inom organisationen. Mitt mål var att göra långa (ca 45 min) samtalsintervjuer vilket jag gjorde med tio av organisationerna. Dessa intervjuer var fria i utformningen, och spelades också in. De andra fem är kortare och av mer informantkaraktär och genomfördes på telefon. Jag gjorde bedömningen att även fast jag inte träffade dem för en längre intervju ger de en större bredd för undersökningen än om jag bara haft med de tio långa intervjuerna.

Jag utgår från samma intervjuguide (se bilaga 2) i alla intervjuer, dock en komprimerad version i telefonintervjuerna. Några frågor i början är av informantkaraktär och berör information om organisationen, men fokus ligger på frågor av mer problematiserade karaktär och berör integration och dess problem kopplat till samhället och organisationens arbete. För att jag så lite som möjligt ville styra svaren, ser heller inte intervjuerna likadana ut, även fast jag utgått från samma guide. En del svarar på frågor när de berättar utan att jag behöver ställa frågan eller kommer in på något i början som jag tänkt fråga på slutet vilket gör att de blivit ganska olika.

3.3 Idealtyper

För att analysera materialet har jag utifrån teori och tidigare forskning utformat tre olika idealtyper om integration. Jag bygger dessa i första hand på Beckmans (2011) resonemang. Idealtyperna är renodlade kategorier som används för att analysera materialet. En idealtyp är alltså inte en modell som beskriver verkligheten (Bergström & Boréus 2005 s. 159). De fungerar istället som ett raster som läggs på analysmaterialet för att hitta formuleringar och påståenden som platsar i idealtypernas olika definitioner (ibid. s. 160). Att analysera det

empiriska materialet utifrån idealtyper kan ge en strukturerad och tydlig bild om vad som kommit fram och inte i materialet. Jag har benämnt idealtyperna ömsesidigt kulturbevarande, ensidig anpassning och ömsesidigt kulturförändrande.

I. Ömsesidigt kulturbevarande handlar om att bevara och främja de olika kulturerna som existerar i samhället. En ömsesidig tolerans och respekt för olikheterna kan dock förstås bara ske om det finns en gemensam grundnorm om att alla ska respektera och tolerera varandra. Man kan alltså bara respektera det som sker inom de demokratiska ramarna. Utgångspunkten är att det finns olika kulturer som ska främjas och bevaras, den svenska såväl som minoriters kulturer. Exempel i praktiken för denna idealtyp är att undantagsregler och lagar kan införas, inom konstitutionens ramverk, om speciella rättigheter. Här kan undantag för användning av uniform, ledighet vid alternativa helgdagar, ekonomiskt statligt/kommunalt stöd för kulturutövande och kulturfrämjande aktiviteter eller föreningar vara aktuella. Det ges även möjlighet till kulturellt eller religiöst betingade skolor. Boendesegregation är i sig inte något problem, bara om dess effekter kan ha negativ påverkan på respekt och tolerans.

II. Ensidig anpassning är när minoriteten ska lämna det som på ett betydande sätt skiljer sig från majoriteten och anpassa sig för att bli en del av den samhälleliga gemenskapen. Det är här ingen ömsesidighet som efterfrågas, utan en ensidig anpassning av minoriteter till majoriteten. Staten förhåller sig helt enkelt passivt till minoriteter. Det finns inga speciella rättigheter eller ekonomiska stöd för minoriteter. Lagar ska följas av alla invånare, det är viktigt att lära sig språket och de sociala koderna för att bli en del av samhället. För att ingå i samhällsgemenskapen måste samhällets utformning accepteras och anammas som det är, och samma rättigheter och skyldigheter gäller alla. Till skillnad från kulturbevarande finns alltså inga specialregler eller lagar. Kulturella aktiviteter eller föreningar främjas eller understöds inte. Boendesegregation kan vara negativt om det bidrar till att människor med en annan bakgrund samlas och koncentreras i vissa områden vilket gör att människor lättare kan behålla sin kultur och kulturella identitet. De värderingar som strider mot de grundläggande värderingarna i majoritetssamhället måste överges.

III. Den ömsesidigt kulturförändrande idealtypen är en annan tolkning av ömsesidig anpassning där anpassningen handlar om att förändra inställningen till vad som är ens kulturella tillhörighet. Tanken är att man skapar en ny gemensam identitet tillsammans med de andra samhällsmedlemmarna. Kultur är något föränderligt och mångfaldskulturen blir en del av att vara svensk. Förändringen rör både majoritet och minoritet, och strävan ligger i att

skapa ett samhälle som snarare är interkulturellt än mångkulturellt. Skillnaden är att interkultur handlar om samverkan och möten mellan individer med olika bakgrund och kultur, istället för mellan olika kulturer. Individer behöver inte nödvändigtvis ge upp sin kultur till förmån för någon annans, men i den svenska identiteten ingår att olika kulturer samverkar och blandas. Olikheterna är naturliga och inte något som anses annorlunda utan snarare något som kännetecknar den gemensamma identiteten. Här blir de praktiska åtgärderna att föra samman individer med olika bakgrund och främja mötesplatser och dialog för ett gemensamt identitetsskapande. Det är inte betoning på olikheterna som främjas utan möten mellan individer med olika bakgrund. Undantagsregler kan förekomma och är då till för alla individer som anser sig behöva eller vill nyttja dem. Boendesegregation är negativt då det motverkar naturliga möten och sociala sammanhang mellan människor med olika bakgrund.

4. Analys av intervjuerna

Jag nu analysera intervjuerna utifrån några teman. Dessa teman är definition av integration, praktiskt arbete med integration, problem och hinder för integration.

4.1 Definition av integration

De inledande samtalen har börjat ganska olika då en del menar att det aldrig funnits en aktiv tanke att arbeta med integration, medan några menar att det är deras huvudsyfte. Nigar Ibrahim på Steg för steg talar direkt om att de är en förening som jobbar med integration. Géza Nagy på Svensk-somaliska vänföreningen svara på frågan om de alltid arbetat med integration, att de i sina stadgar har integrationsarbete som det centrala. Några blir tveksamma och menar att ordet integration är väldigt problematiskt och kan innefatta väldigt mycket. De vill inte säga att de arbetar med integration, utan att direkt förklara *vad* för integration de jobbar med. Gun Holmertz som startade Caritas Göteborg 1987 har ett annat perspektiv, och säger att:

”Det fanns ju inget då som hette integration, utan det var mer då rättvisefrågor över huvud taget. (...) Vi har aldrig kommit hit för att jobba med integration. Vårt långsiktiga, mål som låter lite floskigt, men det är ju det här att människa har ett eget värde.(...)Denna värdighet innebär rättigheter och skyldigheter och det är ju då med arbete, bostad, språk, allt sånt där att det är det vi försöker rusta människor med, och inte bara att; 'här finns rättigheter' utan det finns det här med skyldigheter också.”

Ytterligare en ingång som exempelvis Abbas Zarrinpour i Gunnilse IS beskriver är att integrationsarbete är en del av deras vardag, medvetet eller omedvetet, på grund att av deras upptagningsområde i Angered. I och med den mångfald med drygt 50 nationalitet i klubben, menar han att integrationsarbete för dem kommer automatiskt.

En anledning till den spridda ingången på ämnet kan vara att begreppet integration kan betyda så mycket, och respondenterna vill inte bli missförstådda eller förknippade med vissa uppfattningar om integration som de inte upplever stämmer överens med deras uppfattning.

Géza Nagy på Svensk-somaliska vänföreningen definierar integration utifrån tre perspektiv. Systemperspektivet går ut på att ett system, exempelvis ett samhälle eller en klan, ska hållas samman. Aktörsperspektivet utgår från aktörer som ska identifiera sig med och vara delaktiga på olika arenor som exempelvis en arbetsplats, en förening eller för den delen i staden eller landet man bor i. Det tredje är interaktionsperspektivet som handlar om blandningar mellan olika grupper och skapandet av nya synteser. Beroende på vilket perspektiv som betonas blir arbetet kring integration olika. Men perspektiven hänger ihop och integrering sker även utan medvetet arbete, precis som motverkande processer både sker medvetet och omedvetet. Det hela är således ganska komplicerat.

Flera har svårt att enkelt definiera begreppet, men vill göra det tydligt att det inte betyder assimilation, i termer av att ”invandrare” ska bli ”svenska”. Katrin Hakopian på Fryshuset menar att ordet tappat sin verkliga mening och att det i praktiken mer handlar om att ”dom” ska bli lika ”oss”. När Inger Unenge på IM får frågan menar hon att det är svårt att definiera, och börjar med att det i alla fall inte handlar om assimilation.

I stort sett alla tar upp, med mer eller mindre eftertryck, att integration är en ömsesidig process, och ansvaret kan inte bara ligga på en part.

”För mig det är ömsesidig respekt för olikheter och likheter. (...) Det är omöjligt att kräva från en sida, det är en ömsesidig process, det kan inte vara ensidigt. Det går inte att kräva att ’invandrare ska integreras i samhället’. Det går inte. Då tycker jag man är ute och cyklar.” Nigar Ibrahim, Steg för steg.

Många framhåller också att möten mellan människor och dialog är det som skapar integration. Det är så människor kan lära sig av varandra. Nigar Ibrahim på Steg för steg menar att det är

genom möten man kan bli kvitt fördomar och skapa förståelse och acceptera varandra. Inger Unenge på IM beskriver i enkelhet vad integration handlar om:

”Vi tror att integration är egentligen att man möts och lär känna varandra, om man får uttrycka det så enkelt.”

Några kommer in på samtal om identitet. Det ska kännas naturligt att Sverige är mitt hem och barriärerna och gränserna för vem som kallar sig svensk ska suddas ut. Katrin Hakopian på Fryshuset säger att integration är uppnådd när man utan hinder kan se sig som svensk och ingen annan heller ifrågasätter det. Mojgan Zarghami på Integrationsnätverk är inne på samma spår och menar att samhället är integrerat när man känner sig som en del av samhället, att man inte refererar till ”mitt hemland”, utan att Sverige faktiskt är mitt hemland och jag kan identifiera mig med det.

Gun Holmertz nämner i tidigare citat att Caritas arbetar generellt med rättvisefrågor. Flera tar upp aspekten om jämlikhet och rättvisa och Inger Unenge på IM menar att:

”(…)[N]är man pratar om integration är det faktiskt en rättvisefråga, en jämlikhetsfråga i väldigt hög grad”.

Katrin Hakopian på Fryshuset säger när hon pratar om vad integration är, att alla måste ges samma möjligheter, och att resurser ska satsas där det behövs för att alla ska få samma möjligheter. Rättvisa handlar mycket om ekonomisk fördelning för att alla ska kunna få samma möjligheter och förutsättningar. Karim Savalan på Women’s Liberation menar att för honom handlar integration om att stötta de som inte har samma förutsättningar i samhället, så att de kan få samma möjligheter att utvecklas.

Flera menar också att delaktighet och att känna sig som en del av samhället är det som integration ämnar vara, eller leda till. Samhället ska kännas som mitt samhälle och jag ska uppleva att jag behövs. Karim Savalan på Women's Liberation påpekar när han beskriver deras praktiska arbete med att stötta och hjälpa människor att få kunskap om och tillgång till resurser att:

”Vi själva tycker att det här är i linje med integrerande arbete, alltså att göra folk delaktiga i samhället och delaktiga i beslut som fattas i samhället.”

Några tar upp begreppet mångfald och menar att olikheterna ska kunna verka i samklang sida vid sida. En gemensam värdegrund i samhället anses viktigt för att ett samhälle ska fungera. Det utesluter dock inte att olikheter kan bekräftas och bejakas.

4.2 Sammanfattning

En intressant iakttagelse utifrån diskussionen om integrationsbegreppets betydelse, är att det för de flesta är svårt att redogöra för precis vad integration är, men desto lättare att hävda att det inte är assimilation. Att minoriteter ska behöva anpassa sig till majoriteten avfärdas starkt bland annat med argumentet att det inte är förenligt med de demokratiska värdena och mänskliga rättigheter.

Många har mycket att säga om integration, men korta förklarande definitioner är sällsynta. Det som kommer fram i stort sett alla intervjuer, är att integration sker i möten mellan människor och att det handlar om en ömsesidig process. Precis vad denna ömsesidiga process ska leda fram till är inte helt klart, vilket jag kommer att diskutera mer i idealtypsanalysen. Vad som dock är klart är att integration är nära kopplat till jämlikhet. Från intervjuerna framkommer att lika rättigheter, lika möjligheter och deltagande är viktigt för att kunna skapa ett integrerat samhälle. Det krävs jämlikhet för att skapa den ömsesidiga integreringsprocessen. Några kommer också in på identitet, inte bara det att känna sig som en del av samhället, utan också att alla ska kunna känna sig som svenskar och att Sverige är mitt hemland. Det ska accepteras från båda håll. Både från dem som från början ses och ser sig som svenskar och de som anammar en ny identitet som svensk.

4.3 Hur utförs arbete med integration, och hur når man integrering?

Eftersom organisationerna skiljer sig åt i fokus arbetar de också olika. Vissa har integration som huvudmål medan andra har det som en del av sitt arbete. Under intervjuerna (främst de långa) handlade inte samtalen bara om hur integration sker genom deras arbete utan även kring de mer övergripande mekanismerna i samhället som påverkar huruvida integration kan nås. Nedan beskrivs först det praktiska arbetet och sedan vad som behövs för åtgärder i samhället i stort.

Det praktiska arbetet är mycket betonat på sociala aktiviteter, så som fotboll (inte bara i fotbollsföreningarna) olika hantverk, eller matlagning. Exempelvis i Svenska kyrkan finns flera olika samtalsgrupper och kvinnogrupper som lagar mat eller pysslar. Just samtalsgrupper

är en typisk metod, antingen i informationssyfte eller med mer problematiserande inriktning, exempelvis om hedersproblematik. Det finns också inslag av både strukturerade och ostrukturerade samtal och diskussioner om demokrati och politisk medvetenhet. Språkundervisning, särskilt svenska, och läxhjälp är också något flera organisationer arbetar med. IM och KFUM har aktiviteter för nyanlända ungdomar där de får prova på olika fritidssysselsättningar så som ridning, eller gå på fotboll. Ytterligare en typ av arbete som främst Fryshuset, Women's Liberation och Steg för steg arbetar med är rådgivning och konsultation för personer med behov av sådan typ av stöd, exempelvis rörande hedersproblematik.

Dessa olika aktiviteter och arbetsområden är ofta inte direkt integrerande, utifrån uppfattningarna om och definitionerna av integration, men de skapar förutsättningarna för integrering. Att spela fotboll, laga mat eller studera svenska är i sig inte något som nödvändigtvis leder till ömsesidiga processer eller ökar jämlikhet. Men i sammanhanget kan det på olika sätt skapa förutsättningar för att integrering ska kunna uppnås. Som flera lyfter fram handlar det om att ge förutsättningar och lika möjligheter för att integrering ska kunna ske.

Det direkt integrerande arbetet handlar om att skapa möten, vilket flera poängterar inte är så lätt. Gun Holmertz på Caritas poängterar vikten av att diskutera och föra dialog, och tar upp mötesplatser som exempel, och påpekar att folk tyvärr kommer inte dit. Det är bara de ”redan frälsta” som ”tvingas dit”. Hon menar också att det inte räcker att bara mötas utan att mötenas innehåll måste bygga på en grund för gemensamma intressen och behov för att vara meningsfulla. Det får inte stanna vid att man dricker kaffe tillsammans.

Samhället har som ansvar att ge en ordentlig och relevant information, på ett sätt som är tillgängligt, och att bemöta den andra parten på ett bra och respektfullt sätt. Exempelvis menar Mojgan Zarghami på Integrationsnätverk att den som har kunskapen också har ansvaret att informera. Hon poängterar vikten av bemötande och gör liknelsen med mitt besök hos dem på Integrationsnätverk:

”Om du kommer hit och vi tar inte emot dig på ett bra sätt (...) du känner dig inte välkommen här. Det ska påverka ditt beteende (...) [D]u är ny här i vår lokal, du vet inte var är toan, var är köket (...) Det är jag som har ansvaret att lära dig, och hur jag tar emot dig är jätteviktigt.”

Den gemensamma nämnaren för att integration som ömsesidig process ska kunna ske är trygghet och jämlikhet i termer av lika möjligheter. För att känna trygghet behövs någonstans att bo, en försörjning, att man känner sig välkommen och behövd, att man har kunskap och kompetens att ta sig runt i samhället, och att man kan kommunicera. Arbete är en nyckel till detta, eftersom det kan ge både trygghet och försörjning, vilket i sin tur kan underlätta bostadsmöjligheter. Dessutom kan ett arbete ge övning i språket och göra att man känner sig behövd. Dock poängterar många att arbete inte är enda vägen till integration. Det beror på om dessa positiva följder infinner sig eller inte, och inte på arbetet i sig. Arbetet kanske bara ger några av de positiva följderna och då behövs fler möjligheter och åtgärder för att skapa integration.

För att undvika splittring och för att ha ett fungerade samhälle menar alla med mer eller mindre eftertyck att en gemensam värdegrund är en förutsättning. Vad denna värdegrund innehåller specificeras inte mer än att det handlar om grundläggande mänskliga rättigheter. Karim Savalan på Women's Liberation menar att det krävs en tydlighet från politikernas håll om vad vi står för i detta samhället, och att segregande instrument som exempelvis boendesegregation och religiösa friskolor inte ska tillåtas. Det krävs en öppen dialog om värdegrunden och mänskliga rättigheter. Flera poängterar att det är bättre att ha diskussioner om oenigheter istället för att inte låtsas om dem eller trycka ner dem. Det är också viktigt att ifrågasätta de normer som anses mer eller mindre självklara i det svenska samhället, som kanske inte är det i andra samhället.

4. 4 Sammanfattning

Vissa av organisationerna försöker och vill jobba med att skapa mötesplatser och möten mellan människor för att generera integration. Dock är detta något som är svårt att få till stånd, av flera olika anledningar vilket diskuteras i nästa avsnitt. Genomgående verkar vara att organisationerna tar på sig ansvaret att ge individer möjligheter, och rusta dem för att de på ett jämlikt plan tillsammans med andra ska kunna skapa integrering. Detta görs genom aktiviteter, exempelvis för att skapa en meningsfull vardag och ge möjlighet till att umgås och träffa andra, genom sportaktiviteter eller samtalsgrupper. Likaså är verksamheter som läxhjälp och språkundervisning en hjälp för att ge förutsättningar till integrering.

Organisationernas verksamhet är en del i ett arbete som ämnar ge människor verktyg så som språk och kunskap om samhället och en stabil grund med möjligheter för att kunna delta i en

integreringsprocess. Från denna grund kan en del av den trygghet och jämlikhet komma som framkommer behövs för integrering. Det är också viktigt med en tillgänglig och relevant information från samhällets sida och därtill ett bra bemötande, för att skapa trygghet. Andra viktiga aspekter för trygghet är att ha någonstans att bo och en försörjning. Arbete kan vara en nyckel till detta, och också till att känna sig delaktig i samhället. Dessutom kan ett arbete ge övning i språket. Genom arbetet kan naturliga möten skapas mellan människor där integrering kan uppstå. Dock är arbete inte automatiskt integrerande och är inte lika med integrering. För att arbete ska beröra integrationen krävs det att dessa konsekvenser följer.

På ett mer abstrakt plan finns åsikten om att det måste finnas en öppen levande diskussion om samhällets gemensamma värdegrund. Det handlar om de värdesystem och normer som finns i samhället och viktigast är att inte de mänskliga rättigheterna kränks. Någon tydligare beskrivning av värdegrundens innehåll har inte kommit fram i intervjuerna.

4. 5 Problem för integreringen

Inte oväntat ligger problemen i att det som ska till för att integrering ska kunna ske inte fungerar. Vissa problem är mer konkreta än andra, men hänger ofta ihop med varandra. Vissa aspekter är av mer konkret karaktär och andra abstrakta. Utifrån samtalen¹ kan fyra huvudproblem urskiljas som rör boendesegregation, språk och kommunikation, politik och kunskap, makt och svensk mentalitet. Nedan redogör jag för problemen i ovanstående ordning.

Vissa framhåller boendesegregationen som det största problemet för integration, en del till och med innan jag hinner fråga om det. Vissa påpekar också att förorter som Askim och andra där det är väldigt hög procent etniskt svenskar som bor är de mest problematiska områdena i förhållande till den segregerade staden. Mycket på grund av boendesegregationen, sker inte spontana möten mellan människor. Flera säger att blandning är det viktigaste eller något av det viktigaste för integrering, och om bostadsområden hade varit mer heterogena och mixade hade en blandning i samhällets alla arenor varit lättare att genomföra. Vissa menar att det krävs att man flyttar till områden där det bor fler svenskar för att kunna integreras. Det finns helt enkelt inte möjlighet till integration i de förorter där många med utländsk bakgrund bor.

¹ Här utgör bara de tio långa intervjuerna underlag för analysen.

Några tar upp lagen om eget boende som grundas i valfrihet; att man får välja var man vill bo, och menar att det inte alls finns någon frihet i det. Vad det leder till är att man flyttar in hos släktingar eller vänner som kanske bor i Angered eller Bergsjön och sedan blir kvar, eftersom man etablerat sig där. Det leder till trångboddhet och förstärker boendesegregationen. Abbas Zarrinpour på Gunnilse IS menar att nykomna bör ges de bästa förutsättningar för att ta del av samhället.

”(...) [V]i [ska] ge de bästa möjligheter till nystart i ett nytt liv, och var gör vi det? Det gör vi inte i Angered, inte i Bergsjön, utan det gör vi där samhället har allt det där; bostad, skola, arbete kanske och så vidare.”

Géza Nagy på Svensk-somaliska vänföreningen menar att bostadssegregationen som problem är överdrivet. För att kunna tillägna sig samhället och nya kunskaper behöver man må bra och få motivation, vilket man gör om man är bland de man känner, och känner sig trygg med.

”(...) [O]m till exempel en somalisk familj skulle flytta till Askim, så har dom lika svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Jag är inte säker på att de skulle lära sig språket snabbare heller. (...) Det är föresten en myt tycker jag att bor man i ett svenskt område så lär man känna svenskarna. Så är det ju inte, utan snarare blir man mer isolerad.” Géza Nagy, Svensk-somaliska vänföreningen.

Det är flera som inte är övertygade om att det är just segregationen i fråga om boende som är problemet, utan snarare fattigdomen eller den ekonomiska utsattheten, och fördomarna som kommer från det uppdelade boendet. Sprids de fattiga ut kvarstår problemet. De ekonomiska förhållandena hör också ihop med jämlikhet och jämlikt deltagande. Befinner man sig i ekonomisk utsatthet, har man också mindre makt och inflytande och jämlikheten brister. Detta förändras inte på grund av en flytt till annat område.

Ett stort problem som är svårt att komma åt är fördomar och förutfattade meningar om exempelvis ”förorten”, ”invandrare” och ”de som är annorlunda”. Dessa fördomar menar flera finns delvis på grund av boendesegregationen. När man aldrig möts, utan skapar sina uppfattningar genom det man hör och ser, blir fördomarna i sin tur ett hinder för att mötas. Fördomarna är väldigt starka och ingrodda och är svåra att få bukt med. Det krävs att man jobbar med sig själv och sina attityder och därtill, att jämlika möten mellan människor äger rum. Alexandra Gustavsson på Tidsnätverket resonerar såhär kring frågan om boendesegregation är ett problem för integration:

”Det hade inte behövt [vara] det egentligen, ifall man inte varit så stängd i sina tankar, men det är ju ett problem nu som det ser ut nu. (...) Det hindrar ju integration genom att man stänger gränser på en mikronivå liksom, på nåt vis.(...) Personer som aldrig varit i Bergsjön har väldigt starka åsikter om det på grund av hur det talas om det. Och då blir det ju väldigt stängt. Och då tänker jag att det är ett (...) jätteproblem när det handlar om att integrera människor, eftersom det stänger gränser.”

När det gäller kommunikation som problem menar Géza Nagy på Svensk-somaliska vänföreningen och Abbas Zarrinpour på Gunnilse IS att jämfört med andra länder är språket väldigt viktigt i Sverige. Det värdesätts högt och du måste ofta ha goda kunskaper i språket för att få ett jobb. Géza Nagy framhåller att det är något överdrivet och menar att vissa arbeten går att utföra väl utan att ha särskilt goda kunskaper i språket. Dessutom kan arbetsplatsen vara ett väldigt bra ställe att förbättra sina språkkunskaper och arbetet kan också ge incitament till att lära sig språket.

Eftersom språket i många fall är mer eller mindre avgörande för att kunna kommunicera, är det viktigt med en bra språkundervisning. Några tar upp att det finns problem med SFI eftersom så många antingen inte klarar det, eller tar väldigt lång tid på sig att ta sig igenom kurserna. Anledningar till detta kan vara flera. En är att vissa mår psykiskt dåligt och är för traumatiserade för att kunna tillägna sig kunskapen. Det kan också bero på bristande pedagogisk kunskap, eller att fel fokus läggs på undervisningen, exempelvis på grammatik istället för vardagssvenska. Flera poängterar också att undervisningen borde vara förankrad i, och ske parallellt med praktik eller arbete. Katrin Hakopian på Fryshuset lyfter också upp det centrala i kommunikation att även lära sig kroppsspråket och koder i språket, vilket hon anser är viktigt för att kunna känna sig som en del av gemenskapen. Givetvis är möten och relationer med andra bästa sättet att lära sig detta.

Flera tar upp vikten av det politiska ansvaret. Nigar Ibrahim på Steg för steg menar att integrationspolitiken inte alls fungerar. Det pratas mycket hit och dit om problem men det kommer aldrig några konkreta lösningar. Det behövs ställas högre krav på politikerna. Karim Savalan på Women’s Liberation menar att politikerna inte vågar vara raka och tydliga. Han menar att det är viktigt att stå upp för det samhället och de värden vi har, och inte tillåta kulturella eller religiösa företeelser, när de går emot de värden vi har i samhället. Gun Holmertz på Caritas menar att det behövs en enighet bland de politiska partierna i vissa frågor för att kunna ta itu med integrationsproblemen.

Kunskapsskillnader, maktstrukturer och ”svensk mentalitet” är i praktiken diffust och svårt att rikta specifika åtgärder mot. Men precis som fördomar och attityder verkar det vara stora bakomliggande orsaker till när integrationen är bristfällig eller obefintlig. Detta kan uttryckas och konkretiseras på olika sätt i olika sammanhang. Flera menar att samhället och samhällsrepresentanter som har kompetens om samhället har ett större ansvar att förmedla informationen och se till att den framförs så att den kan tillägnas den gällande personen. En åsikt som kommer upp flera gånger är att majoritetssamhället som sitter på kunskapen och därmed makten, har ett större ansvar att ge förutsättningar och möjligheter till individer. Karim Savalan på Women’s Liberation menar att information och resurser att ge möjligheter till människor finns, men att det inte kommer de gällande grupperna tillgodo.

”Det finns gott om resurser för att kunna starta och gå vidare. Men däremot kunskap och tillgänglighet av de här resurserna, det är fullt begränsad för de nytilkomna.”

Anledningen skulle i och för sig kunna vara organisatoriska och administrativa brister, men en annan förklaring till sådana mönster hänvisas till en svensk mentalitet och majoritetsbefolkningens makt. Abbas Zarrinpour på Gunnilse IS pratar om en mentalitet som finns i Sverige som delvis handlar om en föreställning om att vi är lite bättre och ska ta hand om dem som kommer hit. Liknande fenomen tar exempelvis Gun Holmertz på Caritas upp som menar att förorterna används som experimentzoner och projekt görs *åt* eller *för*, men inte *med* eller *av* invånarna. Nigar Ibrahim på Steg för steg menar att det finns mycket diskriminering och en dold rasism i samhället. I praktiken är inte alla lika. Inger Unenge på IM tar upp ett annat exempel som kan härledas till attityder och föreställningar och menar att tyvärr är det så att det anses finare och ger högre status att bryta på engelska än på arabiska. Dragan Dobromirovic på SIOS menar att visst borde majoritetsbefolkningen visa intresse och lära sig av minoriteter, precis som minoriteterna måste göra gentemot majoriteten. Dock, menar han, att det inte ser ut så i verkligheten; majoritetsbefolkningen tar inte det ansvaret. Det gemensamma för dessa resonemang kan tänkas ligga just i en attityd och mentalitet bland majoritetsbefolkningen.

Bra bemötande och inställning måste dock komma från båda håll. Dragan Dobromirovic på SIOS menar att man inte ska ha för höga krav och förväntningar och tro att samhället ska lösa allt åt en. Man måste själv ta initiativ, vara driven och bemöta andra väl. Exempelvis, menar han, är konkurrensen om jobb hård, och man kan inte alltid utgå från att man blivit diskriminerad för att man inte får ett visst jobb.

Abbas Zarrinpour på Gunnilse IS belyser dock frågan om arbete och arbetsmarknaden från ett annat håll. Han menar att delvis på grund av mentaliteten är det snarare innanförskapet än utanförskapet som måste brytas. Även om de som är utanför har förutsättningarna släpps de ändå inte in. Han framhåller också att det ställs för höga krav på dem som ska arbeta. Man måste ge människor flera chanser och möjligheter.

Arbete togs tidigare upp som en bra integreringsarena för många olika faktorer, men av olika anledningar som tagits upp här om mentalitet och attityd är det inte alltid så lätt att komma in på arbetsmarknaden, vilket då också kan göra det än svårare att få de möjligheter och trygghetsfaktorer som arbete kan ge.

4.6 Sammanfattning

Problemen för integration är flera och inte alltid så lätt att urskilja och definiera. Boendesegregation kan ses som ett problem utifrån två synvinklar. Dels är det ett problem i sig; ett samhälle som var blandat mellan alla olika grupper skulle bidra till bättre integration eftersom det bland annat skulle skapa spontana möten. Det andra perspektivet är att det är ett problem för att fördomar och föreställningar skapas om ”förorten” och ”invandrarna” på grund av boendesegregationen. Det skulle inte nödvändigtvis vara så att dessa föreställningar försvinner för att man får nya grannar. Därtill är de utifrån ett segregationsperspektiv områdena där det näst intill bara bor etniska svenskar som är mest problematiska. Förorterna där det bor många med utländsk bakgrund är heterogena och består av en mångfald av människor. Problemen handlar också om segregering kring ekonomisk fördelning och situationen på bostadsmarknaden vilket är en betydande faktor till att uppdelningen ser ut som det gör.

Då språket är ett i många fall avgörande verktyg för kommunikation är det väldigt viktigt för integreringsprocessen. Dock tar flera upp problem med språkundervisningen i SFI som inte fungerar särskilt bra, av olika anledningar. En annan viktig del är de sociala koderna i språket och kroppsspråket, som är viktigt för att förstå varandra.

Politikerna har ett stort ansvar för problemen vilket leder till ett problem i sig när de inte gör eller ens försöker göra något konkret åt den misslyckade integrationen. Utan politiska beslut och konkreta förslag till förbättringar står integrationsarbetet utan tydliga övergripande riktlinjer och blir mer komplext och svårt att utforma.

Att informationen brister och myndighetspersonal inte tar det större ansvar som de har för att ge människor förutsättningar och möjligheter är också ett av problemen och kan hänga samman med mentaliteten och attityder som framkommer är ett problem i samhället för att integrering ska kunna ske. Det finns dels en tanke om att ”vi ska ta hand om dig” och dels en ovilja eller obryddhet av majoritetsbefolkningen att ”släppa in” och att själva vara delaktiga i integrationsprocesser.

Dessa problem är delar som ger förklaringar till att ömsesidiga integreringsprocesser saknas. Dels ligger bristerna i att människor inte får de förutsättningar och möjligheter som behövs för att på ett jämlikt sätt kunna delta i integrering. Den andra delen är att om, eller när, de väl får detta är majoritetsbefolkningen, av olika anledningar som diskuterats här, inte närvarande för att delta i en ömsesidig integreringsprocess.

5. Analys av intervjuerna utifrån idealtyperna

Utifrån vad som framkommit i intervjuerna ska jag nu analysera detta med hjälp av idealtyperna. För att friska upp minnet och förtydliga dem presenterar jag här idealtyperna i komprimerad form.

Tabell 1. Översikt av idealtyperna

Ömsesidigt kulturbevarande	Ensidig anpassning	Ömsesidigt kulturförändrande
<ul style="list-style-type: none"> – Bevara och främja olika kulturer. – Respekt och tolerans. – Mångkulturalism – Speciella rättigheter, undantagsregler. – Boendesegregation i sig ej problem, men eventuellt dess effekter. 	<ul style="list-style-type: none"> – Anpassning till majoriteten – Ej speciella åtgärder eller rättigheter – Krav på att anamma samhällets utformning och kultur. – Värderingar som strider mot majoritetens måste överges. – Boendesegregation negativt för att det är lättare att bevara andra kulturer. 	<ul style="list-style-type: none"> – Gemensamt förändra inställning till identitet. – Mångfald är svenskhet – Interkulturalism – Mötesplats och dialog – Boendesegregation motverkar naturliga möten och sociala sammanhang.

Definitionen av integration som en ömsesidig process kan tolkas in både i den kulturförändrade idealtypen och den kulturbevarande. Det visar också på ett direkt avståndstagande från den ensidiga anpassningen. Beroende på vad ”att skapa möten och dialog mellan människor” ämnar att leda till blir utfallet för vilken idealtyp som bäst beskriver dessa möten också olika. Jag ser ingen tydlig gräns mellan om det ska leda till tolerans och acceptans eller till ett gemensamt identitetsskapande. Att kunna se likheter, lära av varandra, ta del av varandras erfarenheter kan mer luta åt ett gemensamt identitetsskapande. Det att kunna kalla sig svensk och accepteras som svensk utan hinder, kan helt klart placeras in i den kulturförändrande idealtypen, utifrån tanken om att den svenska identiteten ska innehålla en mångfald och har tillsammans skapats av alla samhällsmedlemmar där både majoriteten och minoriteter är inkluderade i det som anses vara svenskt. När betoning istället läggs på att förstå och acceptera olikheter och tolerans för dessa olikheter vrids resonemanget mer mot den ömsesidigt kulturbevarande idealtypen. Då båda dessa aspekter kommer upp blir det svårt att se en gräns mellan dessa idealtyper i avseendet att använda dialoger och möten för att skapa förståelse, eller förändra den kollektiva identiteten. Dessa aspekter kan givetvis inte skiljas helt åt; det kan förutsättas att acceptans och förståelse måste finnas för att med respekt kunna lära och ta del av varandras erfarenheter. Men var betoningen ligger är inte tydlig vilket gör det svårt att argumentera för att någon av idealtyperna klart kan beskriva de olika inställningarna.

Vad gäller boendesegregation kan i huvudsak två ståndpunkter urskiljas. Dels att boendesegregation är ett problem i sig och att en blandning av människor i alla bostadsområden skulle främja integration. En sådan ståndpunkt sammanfaller med den ömsesidigt kulturförändrade idealtypen. Den andra ståndpunkten är att boendesegregationen inte är ett problem i sig, men då det medför problem som exempelvis fördomar gör att följderna av boendesegregationen är negativt för integrationen. Denna syn motsvarar den ömsesidigt kulturbevarande idealtypen.

Det som syns klart är att den ensidiga anpassningen som idealtyp inte förklarar hur organisationers ser på integration och hur de definierar begreppet. Huruvida det handlar om ömsesidigt kulturförändrande eller kulturbevarande är dock inte lika tydligt. Några är dock tydligare riktade mot den eller den andra, men en klar gräns kan inte dras. Ett visst språkbruk och åsikter drar mer åt den ena eller den andra, och vissa åsikter eller funderingar går att tolka så att de delvis motsvarar båda idealtyperna.

6. Slutsats

Utifrån vad som diskuterats i teoridelen med olika definitioner av integration, vad begreppet kan innehålla och hur politiken förhållit sig på området är det inte helt oväntat att de resultat som uppkommit i denna undersökning också visar på problem kring definition och en frustration kring bristande politiska konkreta handlingsplaner.

Johansson Heinös resonemang om att det istället för integration borde diskuteras mer om assimilation, jämlikhet och identitet stämmer överens med vad som framkommer i intervjuerna i diskussionen kring definition. Det finns en ambivalens till att använda begreppet och i vissa fall en ovilja. På grund av uppfattningar om vad det betyder och vad man tror att andra lägger i begreppet skulle det kanske vara bättre att lägga integrationsbegreppet åt sidan och istället mer tydligt prata om de olika delar som annars luddigt samlas under integrationsbegreppet. Att säga att man inte vill ha assimilation, utan integration säger egentligen inget mer än att integration ska utesluta assimilation, men inte vad det innefattar. En debatt om vad identitet är och hur det ses på i det svenska samhället bör också bli mer tydligt och bidra till förståelse bland befolkningen, och en mer konkret diskussion om vad svensk identitet är. Vad innehåller den? Bör det förändras? Kan man ha flera identiteter samtidigt men ändå vara svensk? De mångtydiga definitionerna och komplikationerna kring jämlikhet och lika behandling behöver också tas fram i ljuset, och dessutom ställas emot olika frihetsideal för att vi ska begripa vad som menas med jämlikhet och frihet. Precis som diskuteras utifrån Beckman i teoriavsnittet, framkommer även i intervjuerna att jämlikhet kan ha flera olika innebörder. Dels tas det upp att diskriminering av olika former förekommer vilket gör att jämlik hänsyn i praktiken inte efterlevs, och dels att det handlar om att rikta speciella åtgärder för att lika möjligheter ska kunna realiseras.

Principen om jämlikhet utifrån att människor ska få möjlighet och lika förutsättningar för att kunna delta är också talande i analysen av hur integrationsarbetet utförs. Det praktiska arbetet har visat sig till stor del handlar om att ge förutsättningar för lika möjlighet till deltagande, för att sedan skapa jämlika möten och dialoger för att lära känna varandra, vilket är själva integrationsprocessen. Organisationerna verkar ta på sig mycket av sådant arbete som är tänkt att ge förutsättningar och verktyg som skapar möjligheter för människor att jämlikt delta i integreringsprocesser.

Ett av de stora problemen verkar således vara att människor inte möts och har dialog. Till de anordnade mötesplatser kommer ingen. Folk från majoritetsbefolkningen är av olika anledningar inte med i dialoger och på möten. Frågan är varför det är så och vad som kan göras åt det. Kanske bör integrationsarbete så som integration definierats här satsas mer på majoritetsbefolkningen. När människor först fått förutsättningar för att ha samma möjligheter och möten ska ske på ett jämlikt plan, är det från majoritetens sida man inte tar ansvaret för integrering. Utifrån att döma av intervjuerna är det till stor del attityder och fördomar som står i vägen för dessa möten. Men också att naturliga möten inte uppstår, bland annat på grund av bostadssegregationen. Det är problem som är svårt att göra något åt och svårt att få en greppbar uppfattning om hur det påverkar och vad det ger för konsekvenser. Som framkommit ur intervjuerna menar flera att information är en viktig del för att skapa integreringsprocesser. Kanske borde mer fokus ligga på att relevant information ges åt majoritetsbefolkningen på ett sätt så att de tillägnar sig den. Om problemet är att de inte deltar i integreringsprocesser är det möjligtvis där som mer arbete och resurser borde läggas? På vilket sätt och hur det skulle gå till, finns dock inte svaret på här. Intressant är att det i 1975 års proposition står tydligt att det ska ges information till majoriteten, vilket inte står i propositionen från 1997. Kanske tas det för givet att vi i dagens mångfaldiga samhälle ska veta, och tror oss ha information om varandra. Kanske utgör det en del av att fördomar och attityder gror som sedan motverkar eller hindrar integreringsprocesser.

Vad gäller analysen utifrån idealtyperna kan den summeras så att ensidig anpassning inte kan förklara hur organisationerna ser på eller arbetar med integration. Vilken av de två resterande idealtyperna som bäst förklarar organisationernas syn på och arbete med integration är dock oklart. Det kan tyckas en aning anmärkningsvärt att inte heller de som arbetar med integration kan förklara vad integration är eller vet vad det ska leda till. Men med den politiska bakgrunden, om brist på samstämmighet mellan teori och praktik som Dahlström beskriver, och riktlinjer i propositionen, innehållande begrepp som kan tolkas på en mängd olika sätt, är detta på ett vis begripligt.

En orsak till att gränserna är otydliga kan vara för att det är svårt att konkretisera integrationsbegreppet och arbetet kring det. Detta på grund av man anser att samhället i nuläget är lågt ifrån att vara integrerat och att det finns flera hinder som försvårar integrering. Detta syns också tydligt då det mesta arbetet som utförs handlar om att skapa förutsättningar för integrationsprocesser snarare än själva processerna. Eftersom organisationernas arbete

mestadels också utförs på individnivå, och inte har särskilt stora resurser kan det vara en legitim förklaring för att övergripande strategier som rör hela samhället saknas.

Även om det är inte finns någon möjlighet att dra generella slutsatser kring hur organisationer i civilsamhället arbetar med integration utifrån 15 intervjuer, kan dessa resultat ändå bidra med en viss förståelse kring hur synen på och arbete med integration faktiskt ser ut rent konkret i samhället, i detta fall Göteborg. Eftersom det ändå är en bredd på organisationerna jag har intervjuat, och vissa delar varit överensstämmande mellan dem skulle det vara troligt att det ser ut på liknande sätt i fler organisationer. För vidare forskning skulle det vara intressant att se om så är fallet, eller om andra mönster framkommer. Vad som också skulle vara intressant att undersöka är om organisationer som inte fått integrationsbidrag, antingen sökt och fått avslag eller inte sökt, skiljer sig från de organisationer som får ett sådant stöd från kommunen.

7. Referenser

- Beckman, Ludvig (2011). *Den rimliga integrationen*. Stockholm: Dialogos Förlag, institutet för framtidsstudier
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005) andra uppl. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Borevi, Karin (2002). *Välfärdsstaten i det mångkulturella samhället*. Uppsala: Acta universitatis upsaliensis
- Dahlström, Carl (2004). *Nästan välkomna. Invandrapolitikens retorik och praktik*. Kungälv: Göteborgs Universitet
- Ds 2004:49. Departementsserien (2004). *Föreningsliv, makt och integration*. Stockholm: Fritzes
- Esaiasson Peter, Gilljam Mikael, Oscarsson Henrik, Wägnerud Lena. (2010) tredje uppl. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Nordstedts Juridik
- Göteborgs stad. *Projektstöd till ideella organisationer inom integrationsområdet* [hemsida] (2011-11-08) Tillgänglig på:
<http://www.bok.goteborg.se/BidragIndividualShow.action?bidragType=84&selectedKategoriId=17&kategorized=false> [2011-12-19]
- Johansson Heinö, Andreas (2011). *Integration eller assimilation?* Timbro
- Prop. 1975:26. Regeringens proposition 1975:26. *Regeringens proposition om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken m.m.*
- Prop. 1997/98:16. Regeringens proposition 1997/98:16. *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik*.
- Regeringen. *Mål och budget för integrationspolitiken*. [Hemsida] (2011-09-21) tillgängligt på:
<http://www.regeringen.se/sb/d/2279/a/70943> [2011-11-15]
- SKL, Sveriges kommuner och landsting. *Överenskommelse mellan regeringen, den idéburna sektorn och SKL*. [hemsida] (2011-09-01) Tillgänglig på:

http://www.skl.se/vi_arbetar_med/larande_och_arbetsmarknad/integration1/overenskommelse_inom_integrationsområdet [2011-12-19]

Socialstyrelsen (2008). *Integrationsarbete civilsamhället, unga och äldre i blickfånget*.
Artikelnr: 2008-123-10 , Publ. www.socialstyrelsen.se

SOU 2007:50. Statens offentliga utredningar 2007:50. *Mångfald är framtiden*. [elektronisk].
Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/sb/d/8299/a/85168> [2011-12-28]

Södergran, Lena (2000). *Svensk invandrar- och integrationspolitik. En fråga om jämlikhet, demokrati och mänskliga rättigheter* Umeå: Umeå universitet

Intervjuer:

Aust, Ludvig, KFUM 2011-11-22 [telefon]

Byström, Christina, Svenska kyrkan, Bergsjön 2011-11-25 [telefon]

Carlryd, Nathalie, Ungdomens nykterhetsförbund 2011-12-01 [telefon]

Dobromirovic, Dragan, SIOS 2011-11-30

Gustavsson, Alexandra, Tidsnätverket 2011-12-01

Hakopian, Katrin, Fryshuset 2011-11-29

Homlertz, Gun, Caritas 2011-28-11

Ibrahim, Nigar, Steg för steg 2011-11-29

Lidman, Astri, Öppet Hus 2011-11-21 [telefon]

Nagy, Géza, Svensk-somaliska vänföreningen 2011-11-25

Savalan, Karim, Women's Liberation 2011-11-24

Systad, Øivind, Lärje/Angereds IF 2011-11-22 [telefon]

Unenge, Inger, Individuell Människohjälp 2011-11-25

Zarghami, Mojgan, Integrationsnätverk 2011-28-11

Zarrionpour, Abbas, Gunnilse IS 2011-11-23

Bilaga 1. Intervjuade personer och organisationer

Intervjuer genomförda i organisationens lokaler.

Abbas Zarrinpour, Gunnilse IS.

Gunnilse IS är en fotbollsklubb i Angered som har barn och ungdomsverksamhet, med stort antal medlemmar. De arbetar också socialt genom att ha annan slags verksamhet för barnen, så som fritidsgård och läger.

Géza Nagy, Svensk-somaliska vänföreningen.

Svensk-somaliska vänföreningen relativt nystartad och är belägen i Gårdsten, Angered. Det centrala för föreningen är integration och integrationsfrämjande aktiviteter. De arbetar både gentemot Sverige och Somalia.

Inger Unenge, IM (Individuell Människohjälp).

IM är en biståndsorganisation som jobbar med att bekämpa fattigdom och utanförskap. Organisationen bildas 1938 och finns i 13 länder. Lokalföreningen i Göteborg startades 2005.

Alexandra Gustavsson, Tidsnätverket i Bergsjön.

Tidsnätverket är en verksamhet som vill förstärka den sociala strukturen i Bergsjön. De vill främja socialt engagemang och nätverksbyggande och verka för en hållbar social utveckling som på sikt gynnar en hållbar ekonomisk utveckling.

Dragan Dobromirovic, SIOS (samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige).

Sios är en paraplyorganisation för etniska föreningar och verkar för att skapa dialog och möten mellan olika grupper och ge möjlighet för delaktighet och skapa förståelse.

Mojgan Zarghami, Integrationsnätverk.

Integrationsnätverk är beläget på Hisingen. Verksamheten grundas på invandrares behov och samhällets resurser utifrån vilket ett socialt nätverk skapas. De arbetar för ett jämlikt samhälle och vill bidra till ökad trivsel och trygghet i området.

Nigar Ibrahim, Steg för steg.

Steg för steg är förening som arbetar för att främja integration och mångfald bland annat genom dialogskapande.

Katrin Hakopian, Fryshuset, Göteborg.

Fryshuset har verksamheter i Stockholm, Malmö och Göteborg. De har en bred verksamhet med bland annat utbildningar, olika fritidsverksamheter och social verksamheter.

Gun Holmertz Caritas, Göteborg.

Caritas är katolska kyrkans organ för socialt arbete. I Sverige har Caritas funnit sedan 1945 .

Karim Savalan, Women's Liberation.

WL Startade 2002 som en respons på den växande rörelsen i Iran för kvinnors jämlikhet och frihet i riktas fokus främst på kvinnors rättigheter.

Intervjuer genomförda på telefon

Ludvig Aust, KFUM, Göteborg.

Är en del av internationella YWCA-YMCA (KFUM, KFUK). De arbetar för solidaritet demokrati människor lika värde och ansvarstagande i samhället. Visionen är ” att ge unga en plats en röst och en framtidstro.

Astri Lidman, Öppet hus.

Öppet hus arbetar med att hjälpa ungdomar med utländsk bakgrund att närma sig den svenska arbetsmarkanden.

Nathalie Carlryd, Ungdomens nykterhetsförbund

Jobbar för en nykter livsstil. Verksamheten bygger mycket på demokrati och politisk påverkan och internationell solidaritet och samarbete. Förbundet finns över hela landet.

Øivind Systad, Lärje/Angereds IF

Lärje/ Angereds IF Är en fotbollsklubb som även jobbar socialt genom att exempelvis stöd i skolan.

Christina Byström Svenska kyrkan, Bergsjön

Svenska kyrkan i Bergsjön är en kyrka som är till för att och vill verka där de står. Deras målsättning är ”att framställa Jesus Kristus som närvarande- i gudstjänst och vardagsliv”.

Bilaga 2. Intervjuguide

Fullständig intervjuguide

1. Hur länge har organisationen funnits?

- Hur länge har ni arbetat med integration?

2. Hur många anställda har ni?

- Vad är deras profession?
- Har ni arbetande volontärer?
- Om ja, hur många är de och i hur stor omfattning arbetar de?
- Hur ser fördelningen mellan kön, ålder och bakgrund ut bland de arbetande?

3. Hur finansieras organisationen?

- Hur finansieras integrationsarbetet/projekten?
- Hur stor är budgeten för integrationsarbetet?

4. Var är ni verksamma geografiskt?

- Arbetar ni på fler ställen än i Göteborg?

5. Samarbetar nu med någon annan organisation eller aktör?

6. Hur ser du på integration?

- Hur definierar du begreppet?
- Hur skulle ett integrerat samhälle se ut?
- Hur kommer man dit?
- Vad är problemen som gör att vi inte är där?
- Vad är viktigast för att uppnå ett integrerat samhälle?

7. Berätta om era integrationsprojekt.

- Hur arbetar nu praktiskt med integration?
- Vad har ni för projekt?

8. Vad är era mål med integrationsarbetet?

- Hur ser då kortsiktiga målen ut?
- Vad är de övergripande målen?
- Är ert arbete ett bra sätt för att uppnå ett integrerat samhälle?

9. Tycker du att ni uppnår era satta mål?

- Vilka motgångar stöter ni på?

10. Vilka riktar ni ert integrationsarbete till?

- Riktat ni er åt någon speciell etnisk eller social grupp?
- Riktat ni åt någon speciell åldersgrupp?

11. Hur ser du på boendesegregation?

- Är det ett hinder för integration?
- I så fall på vilket/vilka sätt?

12. Hur ser du på förhållandena på arbetsmarknaden i förhållande till integration?

- Hur ser du på påståendet att arbete leder till integration?
- På vilket sätt leder det/leder det inte till integration?

13. Hur ser du på speciella rättigheter för minoriteter?

- Är det önskvärt, eller ej. Varför/varför inte?
- Exempel

14. Hur ser du på vikten av att lära sig svenska resp. vikten av att lära ut och behålla kunskaper i hemspråk/modersmål?

- Är det ena viktigare än det andra? I så fall varför?

15. Hur ser du på att det finns olika värdegrunder och värderingar i samhället?

- Är det viktigt med en gemensam värdegrund i ett integrerat samhälle?
- Hur ska man förhålla sig till det?

16. Öppen fråga för informanten.

Komprimerad intervjuguide

1. Hur länge har organisationen funnits?

- Hur länge har ni arbetat med integration?

2. Hur många anställda har ni?

3. Hur finansieras organisationen?

- Hur finansieras integrationsarbetet/projekten?
- Hur stor är budgeten för integrationsarbetet?

4. Hur definierar du/ni integration?

5. Vad är era mål med integrationsarbetet?

6. Hur arbetar ni praktiskt med integration?

7. Vilka riktar ni ert integrationsarbete till?

8. Samarbetar ni med någon annan organisation eller aktör i samhället?